

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی
مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی
با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

چالش های پیش روی معلمان در تربیت اجتماعی دانش آموزان

علیرضا دره زرشکی^۱، محمدحسین دره زرشکی^۲

^۱دبیر تربیت بدنی، اداره آموزش و پرورش، یزد، ایران، Alirezad.darehzershki@gmail.com
^۲هنرآموز معماری، اداره آموزش و پرورش، یزد، ایران، Architect.mh.darezershki@gmail.com

چکیده

تربیت دارای ابعاد و گونه‌های مختلفی است که توجه به همه گونه‌ها در تربیت انسان‌ها، امری است که گریزی از آن نمی‌باشد. از میان گونه‌های تربیت، تربیت اجتماعی دارای اهمیت زیادی می‌باشد. انسان موجودی است اجتماعی و باید خود را برای این نهاد آماده کند. رفتار و شخصیت هر انسانی در جامعه شکل می‌گیرد. انسان‌ها از طریق تعامل با یکدیگر به ارزش‌ها، باورها و رفتارهای اجتماعی خود دست پیدا می‌کنند و به مرور آنچه خواهند شد که جامعه از آنها انتظار دارد. جامعه شناسان این فرایند را جامعه پذیری می‌گویند. انسان از طریق مناسبات اجتماعی با دیگران به وظایف و نقش‌های اجتماعی خود واقف می‌شود و سپس با حفظ استقلال و هویت فردی خویش همراه با دیگران در جهت رشد و تعالی جامعه گام بر می‌دارد. جامعه برای حفظ بقای خود، سازمانها و نهادهایی را به وجود آورده است تا اعضای جامعه از طریق آنها بتوانند در کنار هم به زندگی فردی و اجتماعی خود ادامه دهند. در این راستا نظام آموزش و پرورش از جمله نخستین نهادهایی هست که مسئولیت سنگین جامعه‌پذیری و فرهنگ‌پذیری دانش‌آموزان را بر عهده گرفته است. در این راستا معلمان یکی از افراد کلیدی هستند که نقش مهمی در پرورش نیروهای اجتماعی در زندگی دانش‌آموزان دارند و می‌توانند دانش‌آموزان را که جزئی از افراد جامعه هستند و در آینده نقش ایفا می‌کنند، هدایت و راهنمایی کنند تا بتوانند آینده خود و جامعه را به بهترین شکل رقم زنند. البته به مرور، با پیدایش نهادهای دیگر در جامعه، برخی از این وظایف به آنها سپرده شده است، ولی با تمام اینها، هنوز در بسیاری از جوامع این مسئولیت بر دوش نظام تعلیم و تربیت و معلمین خدوم و پرتلاش قرار دارد.

واژه‌های کلیدی

معلم، تربیت اجتماعی، دانش آموز، نظام تعلیم و تربیت، آموزش و پرورش.

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

۱. مقدمه

ضرورت توجه به تعلیم و تربیت در جامعه معاصر امری روشن است تا جوامع بشری بتوانند با ایجاد تحول و افزایش کارایی، با چالش های موجود به گونه ای سازنده روبرو شوند و برای عبور از آنها بستری مناسب تر، کارسازتر و موجه تر در اختیار داشته باشند به نظر افلاطون انسان تنها با تعلیم و تربیت صحیح است که می تواند به فضایل اخلاقی و اجتماعی دست یابد. او تربیت را جریانی اجتماعی می داند که هدف آن تغییر و اصلاح ساختار جامعه و شکوفایی استعدادهای درونی فرد می باشد. توجه به تعلیم و تربیت پیش نیازی است برای پاسخ گویی به چالش های علمی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و اخلاقی. اولویت اول به معلم تعلق می گیرد. چون، کارگزار اصلی تعلیم و تربیت به حساب می آید و تحقق اهداف متعالی نظام و تربیت، در هر بعد و اندازه ای که باشد، با واسطه معلم صورت می پذیرد. آنچه دانش آموزان کسب می کنند، بیش از هر چیز، متأثر از خصوصیات، کیفیات و شایستگی های علمی، فرهنگی، اجتماعی، اخلاقی و معنوی معلمان است. مسئله تربیت اجتماعی، به دلیل تأثیر و اهمیت آن در شکل گیری رفتار های اجتماعی افراد همواره در طول تاریخ مورد توجه انبیا الهی، فیلسوفان، مربیان تعلیم و تربیت، روانشناسان و جامعه شناسان قرار گرفته است. تربیت اجتماعی، یکی از اساسی ترین ابعاد تربیت محسوب می شود که در نظام تعلیم و تربیت هم از جایگاه ویژه ای برخوردار است. تربیت اجتماعی، نه تنها یکی از وظایف آموزش و پرورش، بلکه در سر لوحه برنامه های آموزشی و درسی آن قرار دارد. در این راستا یکی از چالش های پیش روی معلمان در تربیت اجتماعی دانش آموزان این است که دانش آموزان مهارت برقراری ارتباط و نحوه رفتار را در جامعه بیاموزند.

۲. سوالات تحقیق

در این قسمت با سوالاتی مواجه هستیم که ریشه و بنای کار این تحقیق می باشند:

الف- تربیت اجتماعی چیست؟

ب- ملاک های تربیت اجتماعی دانش آموزان چیست؟

ج- چگونه باید دانش آموز را تربیت کرد که نه جامعه برای او آسیب زا باشد و نه او برای جامعه آسیب زا؟

۳. تبیین مفهوم تربیت اجتماعی

در ابتدا نیاز است به تعریف هر یک از اجزای مفهوم «تربیت اجتماعی» پرداخته شود و در نهایت تعریف مورد نظر از تربیت اجتماعی بیان شود. «تربیت» در اصطلاح عبارت است از شکوفایی استعدادهای درونی انسان در حیطه های سه گانه ارتباطی او. فراهم کردن زمینه ها و عوامل برای به فعالیت رساندن و شکوفا نمودن استعداد های انسان در جهت مطلوب. «اجتماع» از ریشه جمع بوده و به معنای گردآوردن، فراهم آمدن، نزدیکی جسمی به جسم دیگر یا چندین جسم به همدیگر و سازگاری کردن می باشد و آنچه در تربیت اجتماعی مدنظر می باشد، به گونه ای به سمت تعریف جامعه بر می گردد و منظور تربیت شدن برای جامعه است.

با تعاریف مطرح شده می توان گفت «تربیت اجتماعی» مجموعه ای از دانش ها، مهارت ها و نگرش هایی محسوب می گردد که فرد باید به عنوان عضوی از جامعه کسب نماید. به عبارت دیگر تربیت اجتماعی به دنبال آن است تا چگونگی و نحوه رفتار افراد را در جامعه به آنها بیاموزد. علامه طباطبایی در اهمیت تربیت اجتماعی بر این باور است که سعادت واقعی و کامل جز در پرتو همکاری اجتماعی میسر نیست و اگر هم سعادت به دست آید یک سعادت کامل و همه جانبه نخواهد بود. تربیت اجتماعی از دیدگاه علوم اجتماعی مترادف با جامعه پذیری و اجتماعی شدن قلمداد شده است. دورکیم در کتاب «آموزش و پرورش اخلاقی»، عقاید خود را درباره کارکرد مدارس و رابطه آن با جامعه مطرح می کند. از نظر دورکیم ارزش های اخلاقی، شالوده اجتماعی به شمار می رود و جامعه از طریق نهادهای تربیتی تداوم پیدا می کند. [۲]

اجتماعی شدن را می توان نوعی همسازی و همنوایی فرد با ارزش ها، هنجارها و نگرش های گروهی و اجتماعی دانست. به مفهومی دیگر، اجتماعی شدن فرایندی است که فرد از طریق آن دانش ها، نگرش ها و مهارت های لازم اجتماعی را برای مشارکت موثر و فعال در زندگی گروهی و اجتماعی کسب می کند. «گیدنز» تربیت اجتماعی را تأمین تمهیدات لازم جهت متجلی ساختن ارزش ها و روابط اجتماعی در فرد به منظور موثر بودن او در برخوردهای اجتماعی، اعم از هدایت دیگران، مخالفت با نظرات غیر منطقی، توافق، سازگاری و اموری نظیر آنها می داند. [۴] از نظر پارسونز تربیت اجتماعی فرایندی است که طی آن، الگوهای فرهنگی یعنی ارزش ها، اعتقادات، زبان و نمادها در

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

نظام شخصیت فرد درونی می شوند و ارتباط همه جانبه میان نظام های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی است که عمدتاً در خانواده، نظام آموزشی، وسایل ارتباط جمعی، فعالیت های تربیتی در سندیکاها و احزاب اجتماعی انجام می گیرد. [۱]

با توجه به تعاریف مذکور می توان نتیجه گرفت که تربیت اجتماعی عبارت است از «فراهم آوردن فرصت هایی برای کسب دانستنی ها، مهارت ها و نگرش های لازم به منظور سازگاری افراد جامعه با یکدیگر و آماده ساختن آنها برای پذیرش مسئولیت های اجتماعی و مدنی، پرورش معنویت و اخلاق اجتماعی و آموزش مهارت های زندگی برای تربیت شهروندی و ایفای نقش های اجتماعی در مسیر دستیابی به زندگی مطلوب خانوادگی و شغلی است.

۱.۳. ارمان تربیت اجتماعی برای انسان

تربیت انسانی نمی تواند در تمامی ابعادش (از جمله تربیت اجتماعی) در نهایت، اهدافی متفاوت با خلقت انسان داشته باشد. خداوند در مورد هدف آفرینش فرمودند: «و ما خلقت الجن و الانس الا ليعبدون» و ما جن و انس را نیافریدیم جز آن که خدا را عبادت نمایند.

الف- زمینه سازی آرمان انبیاء: یکی از بهترین آثار تربیت اجتماعی، تحقق مهمترین آرمان انبیاء که از آن به عنوان مهم ترین وظیفه انبیاء، یعنی تشکیل جامعه اسلامی نام برده شده است. در بستر جامعه رشد یافته است که می توان افرادی سالم و صالح ساخت و این امر با جامعه گریزی به دست نمی آید. به همین دلیل مهم ترین وظیفه ای که انبیاء بر دوش خود داشتند، تشکیل همین جامعه اسلامی است.

ب- تاثیر بر تربیت نسل های آینده: تمامی روابط نسل آینده یک جامعه، متأثر از تربیتی است که در عصر حاضر حاکم بر جامعه است. اگر جامعه ای ظالم بوده و تعدی و خیانت در آن جامعه رواج داشته باشد، همین صفت ها را می توان در نسل های بعدی ایشان دید و اگر جامعه ای راه رستگاری را بپیماید، نسلی که در آن زندگی می کند در زمانی که خود حاکم بر سرنوشت خویش شود همین راه را می پیماید؛ چرا که فواید زندگی همراه با عدالت را چشیده است.

پ- ایجاد تعادل در منافع فردی و اجتماعی: در تربیت اجتماعی، فرد از خودمحوری گذشته و با خروج از سلطه مدار فردی، هر دو مدار را مورد توجه قرار می دهد؛ یعنی هم برای اجتماع ارزش قائل است و هم برای خویشتن خویش و بیهوده هیچ کدام را فدای دیگری نمی کند. در بستر جامعه هست که صلاح خویش را بهتر می شناسد و با مقایسه خود با دیگر افرادی که در این اجتماع هستند می تواند مطلوب را بشناسد و آنچه به عنوان انسان از او خواسته می شود را درک کند.

ت- دوری از آسیب های اجتماعی: فرد با تربیت اجتماعی می تواند در جامعه به درستی انتخاب کند و از آسیب های اجتماعی که ممکن است با حضور فرد در اجتماع پدید بیاید، خود را دور کند.

ث- یادگیری همزیستی اجتماعی: همزیستی درست اجتماعی و زیستن آسوده در کنار هم با داشتن آرامش و امنیت خاطر یکی دیگر از فوایدی است که در این تربیت عاید انسان می شود.

ج- آماده سازی فرد برای قبول مسئولیت های اجتماعی: موردی است که فقط در این گونه از تربیت برای انسان محقق می شود و دیگر گونه های تربیت قادر به دادن این امتیاز به انسان نیستند.

چ- ادای دین به جامعه: در صورت شکل گیری تربیت اجتماعی، فرد دین خود را در اجتماع ادا کند؛ بدین معنا که یاد بگیرد همواره به نفع اجتماع فکر کند و از خودخواهی بپرهیزد و با این کار اختلاف و جدایی از آن جامعه به دور ریخته شود.

ح- از بین رفتن بی عدالتی: فردی که خود را به تربیت اجتماعی رنگ کرده است، دیگر نمی تواند تبعیض های اجتماعی که منجر به بی عدالتی می شود را بپذیرد.

خ- هویت یافتن فرد: شخص با پذیرش تربیت اجتماعی و قرار گرفتن در اجتماع، هویت خود را پیدا کرده و خود را در «مای جمع» می بیند.

د- رعایت حقوق همه انسان ها و مراعات انصاف در برخورد با آنان.

ذ- ایجاد روابط مهرآمیز و همراه با گذشت و فداکاری و ایثار با دیگر مؤمنان و مسلمانان.

ر- تقویت روحیه تعاون در کارهای خیر و تقوا و تکافل اجتماعی.

ز- پرورش روحیه عدالت خواهی و داوری به حق و پذیرش آن، هر چند به زیان شخص و بستگانش باشد.

ژ- ایجاد عادت به نظم و انضباط در همه مناسبات فردی و اجتماعی

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

۴. تربیت اجتماعی در نهاد آموزش و پرورش

همانطور که در مطالب گذشته بیان شد، تربیت اجتماعی به لحاظ گستردگی، پیچیدگی و جامعیت، همه نهادهای موجود در جامعه را در بر می گیرد که در این میان نهاد آموزش و پرورش در انجام این وظیفه رسالت و جایگاه ویژه ای دارد. نظر به اینکه استمرار و بقای هر جامعه مستلزم آن است که مجموعه ای از باورها، ارزش ها، رفتارها، گرایش ها، دانش ها و مهارت های آن جامعه به نسل جدید منتقل شود، ساخت و کار و وسیله این انتقال، «نهاد آموزش و پرورش» است. بر این اساس، آموزش و پرورش به یک معنی، مترادف با جامعه پذیری است. [۳] مسئله تربیت اجتماعی یکی از مهمترین دغدغه های نظام آموزش و پرورش محسوب می شود. در اسناد بالادستی نظام آموزش و پرورش، مانند سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، سند برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران و مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش، همواره بر آموزش و تربیت اجتماعی فراگیران تاکید شده است. بر اساس مجموعه مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش، برخی از هدف های کلی تربیت اجتماعی در نظام جمهوری اسلامی ایران به شرح ذیل بیان شده است:

- پرورش روحیه پاسداری از قداست و روابط خانواده بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی
- پرورش روحیه تحقق بخشیدن به قسط اسلامی و پاسداری از آن
- پرورش روحیه برادری و تعاون اسلامی و همبستگی ملی و فرهنگی و تقویت آن
- پرورش روحیه امر به معروف و نهی از منکر به عنوان وظیفه همگانی
- پرورش روحیه احترام به قانون و التزام به رعایت آن
- پرورش روحیه نظم در روابط فردی و اجتماعی
- پرورش روحیه مسئولیت پذیری و مشارکت در فعالیت های دینی فرهنگی و اجتماعی
- تقویت روحیه تولا و تبرا
- تقویت روحیه گذشت و فداکاری و ایثار در روابط اجتماعی
- پرورش روحیه سعه صدر و تحمل آراء دیگران در برخورد اندیشه ها
- پرورش روحیه احترام به شخصیت افراد و مراعات حقوق مادی و معنوی آنان
- پرورش روحیه مقاومت در برابر تبلیغات سوء [۶]

دستیابی به چنین هدف هایی، در گرو طراحی برنامه های درسی مناسب، پیش بینی فعالیت های جمعی و فوق برنامه موثر در مدارس و تاکید عمده بر نقش کلیدی است که معلمان و مربیان پرورشی به عنوان مجریان برنامه های آموزشی و پرورشی در سطح مدارس بر عهده دارند. معلمان و مربیان به عنوان مهمترین کارگزاران فکور نهاد تعلیم و تربیت وظیفه دارند تا دانش آموزان را متناسب با نیازهای جامعه در مسیر جامعه پذیری پیش ببرند. معلمان عامل ارتباط دهنده مدرسه و جامعه به شمار می روند. زیرا به دلیل داشتن روابط عاطفی اقتدار علمی و آموزشی بیشتر از دیگران می توانند در شکل گیری و هویت بخشی اجتماعی دانش آموزان نقش داشته باشند.

۱.۴. جایگاه معلمان در تربیت اجتماعی دانش آموزان

الف- انتقال، فهم و ارزیابی میراث فرهنگی

یکی از مهمترین نقش های معلمان، انتقال، فهم و ارزیابی میراث فرهنگی جامعه به دانش آموزان است. در گام اول لازم است معلم با ایجاد فرصت های مناسب یادگیری، عناصر فرهنگ اعم از ارزش ها، باورها، عقاید، آداب و رسوم، سنت ها، قواعد، مقررات، قوانین و نظایر آن را به شاگردان خود آموزش داده و از این طریق به انتقال فرهنگ از یک نسل به نسل دیگر کمک کند. در گام دوم، معلم باید به شاگردان خود آموزش دهد که چگونه جنبه های نامناسب فرهنگ را شناسایی و ارزیابی نمایند، تا از این طریق به عنوان یک انسان متفکر و تاثیرگذار بتوانند در نقد، بازسازی و نوسازی فرهنگ جامعه، نقش خود را به نحو مطلوب ایفا کنند. بدون تردید آنچه از گذشتگان برای ما باقی مانده است، باید به وسیله میزان و محک علمی در معرض نقد و ارزش یابی قرار گیرد. بر این اساس، مدرسه باید مهارت ها و استعداد های لازم را برای درک و ارزشیابی میراث فرهنگی جامعه مانند افکار و عقاید، آداب و رسوم، ایده آل ها، آرزوها، معیارها، سنن اخلاقی و تحلیل عملکرد مؤسسات اجتماعی را در شاگردان رشد دهد. تمام آنچه از گذشته به ما رسیده است، ممکن است برای زندگی امروز و حتی آینده ما مفید نباشد. شرایط زندگی امروز ما با گذشته تفاوت کرده است. بر این اساس، برخی آداب، رسوم، سنن و افکار و

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین‌المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

عقاید گذشته قابل تجدید نظر و آزمایش است. در اینجا است که یادگیرنده باید قوه قضاوت صحیح را در خود پرورش دهد؛ تا بتواند امور را به طور علمی مورد انتقاد قرار دهد.

ب- کمک به شکل‌گیری هویت دانش‌آموزان

دانش‌آموزان از طریق آموزش و یادگیری به مرور ارزشها، هنجارها و رفتارهایی را می‌آموزند که به مرور به شخصیت و هویت آنها شکل می‌دهد. آنها ضمن تأثیرپذیری از یکدیگر به شدت تحت تأثیر اعمال و رفتار معلمان خود قرار می‌گیرند. معلم با نقش الگویی خود در شکل‌دهی به هویت و شخصیت دانش‌آموزان تأثیر بسزایی دارد. مدرسه نیز به عنوان محل عبور از دنیای فردی به دنیای جمعی، ویژگی‌های اجتماعی را بر ویژگی‌های فردی غالب می‌کند. دانش‌آموزان در اثر ارتباط مستمر با جمع و مشارکت با آنها رفتارهای اکتسابی از جمع را به رفتارهای فردی تبدیل می‌کنند. رفتارها می‌تواند در ابعاد مختلف شناختی، عاطفی و اجتماعی باشد و سازنده ارکان و هویت دانش‌آموزان شود. فضای مناسب آماده شده توسط معلم زمینه‌ساز این رشد و شکوفایی در ابعاد هویتی است. معلم می‌تواند طبقه‌بندی نیل به یک هویت موفق را با استفاده از نیازهای احساس مسئولیت و احساس ارزشمندی به دانش‌آموزان بیاموزد. [۵]

بخش دیگر از هویت دانش‌آموز، هویت ملی اوست که به عنوان مهمترین نوع هویت جمعی است؛ که در کشاکش تصور او از دیگران شکل می‌گیرد؛ و اصولاً پیرو دانش و بینشی است که در درجه اول خارج از خانواده و سپس در مدرسه دریافت می‌کند. معلمین در ایجاد و رشد این قسمت از هویت، یکی از نقش‌های محوری را در جریان جامعه‌پذیری به عهده دارند. چرا که اصولاً یکی از اهداف اساسی آموزش و پرورش ایجاد حس مسئولیت مدنی، احترام و علاقه به کشور خویش و خدمتگزاری شایسته به آن در میان دانش‌آموزان است. مدارس از طریق کارگزاران خود یعنی معلمان روحیه تعلق به یک ملیت و یکپارچگی فرهنگ و هویت مشترک را در دانش‌آموزان تقویت می‌کنند. این جاست که تفکرات و اندیشه‌های وحدت‌گرایانه معلم می‌تواند ضامن تکوین هویت ملی در دانش‌آموزان گردد.

پ- تربیت اخلاقی

توجه به هدف‌های اخلاقی در تعلیم و تربیت از مهمترین وظایف و دغدغه‌های نظام آموزش و پرورش است. تربیت اخلاقی به معنای پرورش ملکات فاضله انسانی به تقویت روحیه ایمانی و ارزش‌گرایی در شخص است. معلم با توجه به نفوذ معنوی و نقش الگویی خود در بین دانش‌آموزان در بازسازی و اصلاح رفتارهای نامطلوب و سوق دادن دانش‌آموزان به سوی اخلاق نیکو نقش بسزایی دارد. کار معلم مراقبتی است از یک حیاط در حال رشد، سرپرستی و راهنمایی مداوم متربی و زیر نظر داشتن دائمی تغییرات و تحولات جسمی و روانی و جهت دادن یادگیرنده به سوی اهداف عالی انسانی از وظایف اصلی معلم است. معلم از طریق آموزش اخلاقی تهدیدهایی را که به واسطه خود محوری برای نظم اجتماعی ایجاد می‌شود، کاهش می‌دهد و معلم با سجایای اخلاقی خود می‌تواند محور این تربیت باشد.

اکثر دانش‌آموزان معلمان را الگو و سرمشق اخلاق و رفتار خویش قرار می‌دهند. زیرا از دید و نظر آنها معلم سرآمد افراد و از بالاترین شخصیت هاست. بسیاری از شاگردان می‌کوشند تا اعمال، کمالات و ویژگی‌های شخصیتی معلم را تقلید نموده و رفتار خود را بر اساس آن شکل دهند. از این رو است که از معلمان خواسته شده تا به جنبه‌های اخلاقی و رفتاری خود در تعامل با شاگردان توجه داشته باشند و در انتخاب الگو و اسوه‌های عالی و کامل انسانی به افرادی همچون پیامبر اسلام (ص) و ائمه اطهار (ع) توسل جویند. این معلم است که با توجه به ابعاد تأثیرگذار خود می‌تواند ارزش‌های اخلاقی زیادی را از طریق اعتماد سازی در فضای کلاس به دانش‌آموزانش منتقل کند. آموزش خصلت، تواضع و فروتنی هنگامی میسر می‌گردد که معلم خود رفتار متواضعانه در راه رفتن، حضور در فعالیت‌های گروهی و از این قبیل موارد را به دانش‌آموزان نشان دهد. با توجه به اهمیت آموزش اخلاق در مدرسه، معلمان باید در جریان آموزش دروس مختلف، فرصت‌ها و زمینه‌هایی را فراهم آورند تا شاگردان از طریق تعامل با یکدیگر و تعامل با معلم، رفتارهای اخلاقی و ارزشی مناسب را تجربه و تمرین کنند. بدین ترتیب «آموزش اخلاق»، بخشی جدانشدنی از فرایند یاددهی یادگیری محسوب می‌شود که معلمان باید به آن اهمیت بدهند. نمونه‌هایی از انواع فرصتهای یادگیری که معلم می‌تواند از طریق آنها به تربیت اخلاقی دانش‌آموزان بپردازد عبارتند از:

- طرح و توصیف موقعیت‌های اخلاقی در سطح جامعه و واداشتن دانش‌آموزان به بحث و تفکر درباره آنها.

- تذکر و یادآوری رعایت نکات اخلاقی به دانش‌آموزان در موقعیت‌های پیش آمده در کلاس.

- تشویق فراگیران به مطالعه کتاب‌های اخلاقی.

- نمایش فیلم‌های آموزشی در مورد مسایل اخلاقی.

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

- ایجاد جو صمیمیت و فضای روانی مناسب به نحوی که شاگردان مشکلات عاطفی و اخلاقی خود را با معلم در میان بگذارند.
- معرفی دستورات دینی مربوط به رعایت رفتارهای اخلاقی به فراگیران.
- رعایت نکات اخلاقی در برخورد با دانش آموزان.
- ت- آموزش مهارت های شغلی و حرفه ای

مدرسه نهادی است که از طریق آن دانش آموزان به مرور آمادگی های لازم را برای انتخاب شغل و حرفه تخصصی که در آینده انتخاب خواهند کرد را کسب می کنند. با گسترش دانش و فناوری و تخصصی شدن بسیاری از مشاغل، لازم است تا معلمان نقش خود را در هدایت تحصیلی و شغلی فراگیران و آماده سازی آنها برای انتخاب شغل و حرفه مناسب به نحو مطلوب ایفا نمایند. معلم می تواند به تدریج از طریق شناخت علایق، نیازها، استعدادها و توانایی های شاگردان، با کمک مشاوران تربیتی، اولیای مدرسه و والدین دانش آموزان، ضمن معرفی انواع مشاغل به فراگیران کمک کند تا آنها بتوانند در انتخاب شغل و حرفه مورد علاقه خود در آینده گام بردارند. از آنجا که دستیابی به بسیاری از مشاغل در عصر حاضر نیازمند تحصیلات دانشگاهی و تخصصی است، معلمان موظفند شاگردان خود را متناسب با استعداد و توانایی آنها در انتخاب رشته تحصیلی مورد علاقه خود راهنمایی کنند؛ تا آنها از این طریق، بتوانند مسیر دستیابی به شغل مورد علاقه شان را معین نموده و برای دستیابی به آن تلاش کنند. در بسیاری موارد دعوت از صاحبان مشاغل گوناگون برای سخنرانی در مورد ویژگیهای شغلی خود یا بازدید شاگردان از موسسات مختلف می تواند در معرفی مشاغل گوناگون به آنها موثر باشد.

ث- مهارت برقراری ارتباط

یکی از مهمترین مهارتهای اجتماعی «مهارت برقراری ارتباط با دیگران» است. افراد یک جامعه از طریق سخن گفتن، نوشتن، گوش دادن و یا نمایش دادن، عقاید، آداب و رسوم، ایده آلهای، ارزشها، آرمانها، معیارها و واکنشهای عاطفی خود را با دیگران در میان می گذارند. از طریق مهارتهای برقراری ارتباط، افراد می توانند به آسانی افکار، هیجانات و احساسات خود به دیگران منتقل کرده و از طریق مفاهیم دو جانبه سطح تنش و تضاد را با دیگران کاهش دهند. بر این اساس، مهمترین دستاورد مهارتهای برقراری ارتباط ایجاد تفاهم و کاهش تنش میان افراد جامعه است. مدرسه مکانی است که باید در آن انواع مهارت های برقراری ارتباط آموزش داده شود. آموزش مهارتهایی از قبیل درست سخن گفتن، درست شنیدن، درست نوشتن، روشهای بروز احساسات و عواطف از طریق فعالیت های هنری و تعاملات بین فردی در تمام دوره های تحصیلی باید مورد توجه معلمان و مربیان قرار گیرد. معلمان در تمام فعالیت های آموزشی و تربیتی خود باید زمینه ها را برای رشد و توسعه مهارت های ارتباطی در نظر بگیرند؛ و فرصت های لازم را با توجه به تفاوت های فردی برای یادگیری این مهارت ها در همه فراگیران فراهم آورند. واداشتن فراگیران در قالب فعالیت های دو نفره؛ گروهی یا مجموعی، کار در آزمایشگاه یا کارگاه که از طریق آن فرصت گفت و شنود و رایه شفاهی و کتبی گزارش کارها در مقابل دیگران فراهم می شود، می تواند بیش از پیش در رشد و توسعه مهارتهای برقراری ارتباط در میان شاگردان موثر واقع شود.

۵. نتیجه گیری

پژوهشی که در پیش داشتیم؛ گوشه ای از تلاش ها در جهت بیان نقش والای معلمان و چالش های آنان در مسیر تربیت اجتماعی دانش آموزان بود، که سعی شد با بیانی ساده برای خوانندگان تدوین گردد. بر اساس بررسی ها و تحلیل های صورت گرفته در این نوشتار، دستاورد نهایی را به طور خلاصه می توان اینگونه بیان نمود که:

انسان موجودی اجتماعی است؛ در اجتماع به دنیا می آید، در جامعه زندگی می کند و در میان یک جمع نیز دار فانی را وداع می گوید. در این راستا امروزه جامعه شناسان و روانشناسان اجتماعی توجه ویژه ای به جامعه پذیر شدن افراد نشان می دهند. موضوع تربیت اجتماعی و نقش فرد و جامعه در این فرایند، همواره یکی از مباحث عمده و چالش برانگیز در روانشناسی، علوم تربیتی و علوم اجتماعی بوده است. یکی از آرمان های مهم هر جامعه این است که نسل جدید را در فرایند اجتماعی کردن به گونه ای تربیت کند که به سادگی و سهولت تابع هنجارها، ارزش ها و قواعد و مقررات پذیرفته شود. در این راستا آموزش و پرورش یکی از مناسب ترین راه های رسیدن به توسعه اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی می باشد و به عنوان یکی از نهادهای تأثیر گذار در ایجاد و تغییر رفتار جامعه نقش مهمی را به عهده دارد. دانش آموزان در مدرسه آموزش می بینند تا دانش ها و ارزش ها را فراگرفته و ضمن ایجاد تغییر رفتار در آنان، مهارت های

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

اجتماعی را نیز کسب کنند تا آنها را در زندگی روزمره خود به کار ببرند. در جهان امروز از معلم به عنوان مدیر یادگیری نام برده می شود؛ کسی که باید مجموعه امکانات مادی و انسانی را در سازمان خود که همان کلاس درس می باشد را به کار بگیرد تا یادگیری در شاگردانش پدیدآید. معلمان یکی از افراد کلیدی هستند که نقش مهمی در پرورش نیروهای اجتماعی در زندگی دانش آموزان دارند و می توانند دانش آموزان را که جزئی از افراد جامعه هستند و در آینده نقش ایفا می کنند، هدایت و راهنمایی کنند، تا بتوانند آینده جامعه خود را به دست خود رقم زنند. در پایان این تحقیق، از نقش اجتماعی معلمان در دانش آموزان، بصورت خلاصه می توان به: توانا کردن دانش آموزان برای تصمیم گیری ها در زندگی روزمره و ساختن آینده ای روشن و تأثیرگذاری بر آینده خود و جامعه، مشارکت جمعی مؤثر دانش آموزان در حیات اجتماعی، تقویت حس مسئولیت پذیری در دانش آموزان و پاسداشت ارزش های اجتماعی اشاره کرد.

منابع

- [۱] گی روزه، ۱۳۶۸. تغییرات اجتماعی، انتشارات نی، تهران.
- [۲] علی علاقه بند، ۱۳۸۷. مبانی نظری و اصول مدیریت آموزشی، انتشارات روان، تهران.
- [۳] علی علاقه بند، ۱۳۷۸. مقدمات مدیریت آموزشی، انتشارات روان، تهران.
- [۴] آنتونی گیدنز، ۱۳۹۴. جامعه شناسی، ترجمه حسن چاوشیان، انتشارات نی، تهران.
- [۵] ویلیام گلاسر، ۱۳۸۰. مدارس بدون شکست، ترجمه سادّه حمزه، انتشارات رشد، تهران.
- [۶] مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۷۷.